

Sobre la formació professional. Avantatges i propostes de millora

Autor: David Fernández Guerrero (Màster en *Comparative Organisation and Labour Studies*, Universitat d'Amsterdam)¹

L'objectiu d'aquest article és doble: d'una banda, vull defensar la importància de la Formació Professional (FP) per al desenvolupament econòmic i la reducció de l'atur juvenil a Catalunya. De l'altre, vull obrir el debat sobre les accions a emprar per tal de millorar el sistema de FP, presentant algunes idees preliminars.

Primer de tot, aclareixo que per Formació Professional només em referiré a aquella a la que s'accedeix després de completar la ESO, com a tram alternatiu a l'ensenyament pre-universitari. Per tant, em centraré en ensenyaments com els Cicles Formatius. Perquè és important això per Catalunya? Alguns investigadors consideren la FP un component fonamental de tots aquells països que han sabut conciliar competitivitat i igualtat, com per exemple Alemanya, Dinamarca o Holanda (Busemeyer i Trampusch 2012; Hall i Soskice 2001; Streeck 1989, 1991, 2011). Una FP ben concebuda proporciona el "múscle" que la majoria d'empreses necessiten per competir internacionalment a través del valor afegit, i no de la reducció de costos salarials. Els treballadors formats a través de la FP combinen una alta qualificació amb un coneixement profund del sector pel qual s'han format; i això els permet ajustar-se a les necessitats de les empreses i aportar valor afegit.

A més a més, una FP dissenyada a la manera dels països del centre i nord d'Europa proporciona qualificacions prou generals com per ser atractives dins d'un o més sectors econòmics, però també prou específiques com per interessar a les empreses col·laboradores. Això s'aconsegueix gràcies a la intermediació dels agents socials (empreses, sindicats i cambres de comerç), en els òrgans clau del sistema de formació professional. No només són presents en els principals òrgans de disseny de les qualificacions (cosa parcialment certa a Catalunya i l'Estat Espanyol, com veurem a continuació), sinó que també assumeixen un paper fonamental en la supervisió i

---

¹ Nota: l'article es basa en la tesina de màster, si bé incorpora noves dades. Per a més informació, consultar la versió original de la tesina [al repositori digital de la Universitat d'Amsterdam](#).

finançament de les pràctiques a nivell d'empresa². A més a més, els procediments per al disseny de qualificacions professionals estan concebuts per garantir un alt nivell de consens en el disseny de les qualificacions (Streeck et al. 1987; Streck 1989, 1991, 2011). Gràcies a aquest paper d'intermediació, s'evita dos perills habituals en els sistemes de formació professional: 1) que l'Estat acabi dominant la realització i supervisió dels programes formatius, donant lloc al conegut desajustament entre els continguts transmesos a l'escola i les demandes empresarials. 2) que els programes de formació professional s'acabin dissenyant en favor de grups reduïts d'empreses, donant lloc a qualificacions poc atractives per al conjunt de l'economia, i per a la mobilitat ocupacional dels graduats de formació professional (Culpepper 1999; Busemeyer i Trampusch 2012). Finalment, aquesta combinació entre qualificacions generals i específiques permet que els graduats de FP puguin adaptar-se ràpidament als canvis tecnològics i de mercat, gràcies a una base formativa prou àmplia com per facilitar l'adquisició de nous coneixements en el futur (Busemeyer i Trampusch 2012; Hall i Soskice 2001; Streeck 1989, 1991, 2011). Per tant, una FP de qualitat pot proporcionar una força de treball altament adaptada a les necessitat de l'economia, tant a curt com a llarg termini.

Al mateix temps, en aquells països on la FP funciona, aquesta ofereix una alternativa atractiva a tothom qui no vol estudiar per anar a la universitat al final de la ESO (Estévez-Abe et al. 2001). Tant és així que, en l'any 2006, a Holanda el 67.5% d'estudiants en programes d'educació secundària superior havien optat per algun tipus de programa de formació professional. A Alemanya i Dinamarca el 59.4% i el 47.8% dels joves optaven per aquestes opcions. En canvi, a l'Estat Espanyol tant sols el 42.5% dels estudiants en formació professional superior havien escollit algun programa de formació professional, mentre que el 57.5% havien optat pel batxillerat (Homs 2008: 27; OECD 2008: 325-331)³. Possiblement per la mateixa raó, a falta

---

² En el cas d'Alemanya, per exemple, els agents socials supervisen de forma continua les pràctiques a nivell d'empresa, i asseguren que es compleixin uns mínims estàndards de qualitat (Streeck et al. 1987; Streeck 1989, 1991, 2011).

³ Si centrem la comparació en els programes en els que el temps dedicat a la formació escolar equival al 75% o menys del total (OECD 2008: 325) l'any 2006, el percentatge de joves a l'Estat Espanyol en formació secundària superior que optaven per aquests programes és extraordinàriament reduït. Tant sols arribava al 2.2% del total. Per contra, a Alemanya i Dinamarca aquesta xifra arribava al 44.2% i el 47.6%, respectivament. Només Holanda s'aproximava a la situació espanyola. Tanmateix, prop del 18% de joves optaven per aquesta opció, el que apunta a una vinculació molt superior de l'empresa en el sistema de formació professional (Homs 2008: 27; OECD 2008: 325-331) .

d'aquesta opció molts estudiants catalans opten per no continuar els estudis després de la ESO, o directament no acabar-la. Aquest percentatge se situava a l'Estat Espanyol al 31% en 2007, poc més del doble de la mitjana de la Unió Europea. Les xifres corresponents per Alemanya i Holanda eren notablement més baixes, del 12.7% i 22%, respectivament (Homs 2008: 26).

En resum, tot sembla indicar que un sistema de FP efectiu pot proporcionar molt més que una força de treball útil per a les empreses: també pot contribuir a millorar les oportunitats educatives i laborals de la joventut. Si avui en dia la crisi econòmica s'ha acarnissat amb el jovent, això és encara més evident per a les i els joves que no han acabat la ESO. Per posar un exemple, la taxa d'atur a l'Estat Espanyol al primer trimestre de 2012 se situava al 62.71% per als joves d'entre 20 i 24 anys d'edat amb estudis primaris. La situació per als joves amb educació secundària superior era menys negativa (taxa d'atur: 46.07%). Entre els joves amb edats compreses entre 25 i 29 anys era possible trobar diferències similars (48.64% i 27.38%, respectivament) (INE: [resultats detallats de la EPA](#)).

I aquí és on comença el debat. Si la formació professional pot contribuir a la recuperació econòmica de Catalunya, i a millorar les sortides educatives i laborals dels i les joves, com podem millorar-ne el prestigi? Com n'asseguem el vincle amb el món productiu? I, el que és més important, com assegurem que pugui funcionar i facilitar el desenvolupament personal i professional de la joventut? Per la meua banda, poso sobre la taula algunes propostes:

Per millorar-ne la vinculació amb el món productiu caldria intensificar la participació dels agents socials en els òrgans de disseny dels estudis de formació professional, a tots els nivells de govern. Per assolir aquest objectiu, es podria donar més oportunitats per a que els agents socials puguin influenciar el desenvolupament dels programes de formació professional, a la manera del model alemany (cada cop que es dissenya un programa de professional a Alemanya, els agents socials disposen de diverses oportunitats per a modificar el programa, des del borrador inicial fins al document final (Streeck et al. 1987)). Donar més protagonisme als agents socials en el disseny i regulació dels programes de formació professional hauria de facilitar un millor contacte amb el món de l'empresa.

Ara bé, no tot es limita a donar més oportunitats als agents socials per a influenciar el disseny de la formació professional; sinó que també es tracta de garantir aquesta

participació a tots els nivells de govern. Actualment, els agents socials són presents en els principals òrgans de govern del sistema a Catalunya i l'Estat Espanyol. Ara bé, aquest lligam entre agents socials i administració pública no es veu igualment reflectit a nivell local, sent un cas clar la gestió diària de les escoles encarregades d'impartir FP. Actualment, la normativa catalana només permet la presència d'un representant empresarial o laboral al consell escolar de cada centre que imparteixi cicles formatius de dues o més famílies professionals, o on almenys el 25% de l'alumnat cursa aquests ensenyaments. A més a més, aquesta representació té dret a veu però no a vot (Pineda Herrero et al. 2009: 295; [Decret 317/2004](#)). Incrementar el nombre de representants sindicals i empresarials als centres de FP, i atorgar-los dret a vot ajudaria a adaptar els Cicles Formatius a les necessitats productives del territori. Aquest lligam animaria als empresaris a proporcionar més llocs de pràctiques, i a garantir-ne un major nivell de qualitat. I, més enllà de la col·laboració a nivell dels centres escolars, també caldria endegar iniciatives a nivell supramunicipal. Els convenis de col·laboració amb el sector de l'[automoció](#) i la [indústria carrossera](#); i l'impuls general de la [formació dual](#) són exemples del camí a seguir.

Millorar els lligams entre escola i empresa segurament ajudarà a dissenyar una FP de més qualitat, precisament perquè els alumnes adquiriran les qualificacions que interessin a les empreses. Ara bé, no tot es limita a facilitar la participació dels agents socials en el disseny dels Cicles Formatius. També és important garantir un alt nivell de qualitat en el desenvolupament diari de la Formació Professional. En el cas de les pràctiques, seria important proporcionar formació pedagògica als empleats encarregats de supervisar els estudiants. En alguns casos això està garantit, però no sempre és així (Cuatrecasas 1999). Al mateix temps, també caldria millorar l'experiència laboral del professorat. Contràriament a països com Alemanya, els professors d'escola no han d'acreditar experiència professional en el sector de referència del Cicle Formatiu (OECD 2012; Streeck et al. 1987). Facilitar l'accés del professorat a les empreses on es desenvolupen les pràctiques pot ajudar a que l'alumnat tingui un primer contacte amb el món laboral; i això de retruc hauria de millorar-ne la preparació i motivació.

També caldria donar suport als professors en la tasca de supervisar el desenvolupament de les estades pràctiques a l'empresa. El professorat dels centres

de FP té la funció de supervisar el desenvolupament de les pràctiques a nivell d'empresa, i assegurar-ne un nivell mínim de qualitat (per exemple, que s'ensenyi un mínim de continguts). Complir amb aquesta tasca, però, no és senzill, sobretot si el professorat va sobrecarregat de feina (Mària 2003). Altres agents (representants sindicals, empresarials, de l'administració pública) podrien ajudar al professorat en aquesta feina, intensificant l'avaluació diària dels convenis escola-empresa. Per assolir aquest objectiu, es podria optar per diverses estratègies. En primer lloc, es podria millorar l'accés de sindicats i comitès d'empresa a informació sobre el nombre d'estudiants en pràctiques, els continguts formatius de les pràctiques... D'aquesta manera, els representants laborals podrien ajudar a mantenir informats als tutors escolars sobre el desenvolupament de les pràctiques. També caldria facilitar la participació de sindicats i comitès d'empresa en la definició dels continguts formatius de les pràctiques, de tal manera que ajudessin a millorar el nivell de qualitat de les pràctiques.

En segon lloc, l'administració pública, les cambres de comerç, organitzacions empresarials i sindicats podrien endegar de forma conjunta campanyes de conscienciació i supervisió de les pràctiques. Aquestes campanyes podrien ajudar a millorar la qualitat diària de les pràctiques. D'una banda, posar en comú el personal i recursos materials d'aquestes organitzacions serà més efectiu (i menys costós) que si els agents socials endeguen aquestes campanyes per separat. De l'altra, tals campanyes poden ajudar conscienciar l'empresariat sobre els beneficis derivats de garantir unes pràctiques de qualitat. Anant un pas més enllà, els mateixos agents socials i l'administració pública podrien crear una organització o institut destinat a supervisar el bon funcionament de les pràctiques. Crear aquesta organització comportaria una certa despesa superior, però els esforços derivats de crear tal institut es veurien recompensats per una supervisió continuada de les pràctiques empresarials. A més a més, posar en comú els recursos i capacitats de l'administració pública i els agents socials reduiria el cost d'aquesta estratègia, i en milloraria la seva efectivitat.

Aquestes són algunes idees per a la millora de la FP a Catalunya. De ben segur se'n pot pensar en d'altres; i certament aquest tema s'hauria de plantejar a debat de forma contínua. Millorar els estàndards de qualitat de la formació professional a Catalunya proporcionarà beneficis a curt, mig i llarg termini. Aquests beneficis, a

més a més, no es limiten només al terreny de la competitivitat econòmica, sinó que poden ajudar a resoldre un dels problemes més urgents a la nostra societat, l'atur juvenil. Com hem pogut observar abans, l'atur juvenil és especialment present en aquells col·lectius que no han finalitzat la formació secundària. Un sistema de FP ben integrat en l'economia productiva pot ajudar a la formació de molts joves que, en d'altres circumstàncies acabarien abandonant el sistema educatiu. Per tant, qualsevol proposta de millora en la vinculació entre la Formació Professional i el món de l'empresa contribuirà al desenvolupament econòmic i social del país.

Bibliografia

-Busemeyer, Marius R., Trampusch, C. "The Comparative Political Economy of Skill Formation". En Busemeyer, Marius R., and Trampusch, C. (eds), *The Comparative Political Economy of Collective Skill Formation Systems*. Oxford: Oxford University Press, 2012.

-Cuatrecasas, A. (coord.). *Los Tutores de empresa : el modelo de formación de las cámaras de comercio catalanas*. Barcelona: Cambres de Comerç, Indústria i Navegació de Catalunya: ICE (Institut de Ciències de l'Educació), Universitat de Barcelona, 1999.

-Culpepper, P. D. (1999) "Still a Model for the Industrialized Countries?". En Culpepper, P. D., Finegold, D. (eds) *The German Skills Machine: Sustaining Comparative Advantage in a Global Economy*, New York/Oxford, Berghahn Books, pp. 1-34.

-Estevez-Abe, M., Iversen, T., Soskice, D. "Social Protection and the Formation of Skills: A Reinterpretation of the Welfare State". En: Hall, P. A. & Soskice, D. (eds). *Varieties of Capitalism. The Institutional Foundations of Comparative Advantage* Oxford University Press, 2001.

-Hall, P. A. & Soskice, D., eds. *Varieties of Capitalism. The Institutional Foundations of Comparative Advantage*. Oxford University Press, 2001.

-Homs, O. (2008), *La Formación Profesional en España. Hacia la sociedad del conocimiento* (Barcelona: Fundació Obra Social "La Caixa"). [Disponible online](#).

- Mària, J. F. *Anàlisi i avaluació de la Formació en Centres de Treball a Catalunya: un equilibri d'eficàcia mitjana*. Tesi Doctoral: Barcelona, Universitat de Barcelona, 2003.
- Field, Simon; Kis, Viktória; Malgorzata, Kuczera (2012). A Skills Beyond School Commentary on Spain. OECD Reviews of Vocational Education and Training. [Disponible online](#).
- OECD. *Education at a glance 2008: OECD Indicators*. OECD, París, 2008. [Disponible online](#).
- OECD. A Skills Beyond School Comentary on Spain. OECD, París, 2012. [Disponible online](#).
- Pineda Herrero, P.; Martínez Usarralde, Ma Jesús.; Merino Pareja, R.; Plandiura Vilacís, R.; Rojo Torrecilla, E.; Suárez Gost, C.; Termes Lopez, A. *Avaluació de la Formació Professional Reglada a Catalunya, 2001-2008, volum 2: anàlisi comparat dels sistemes de formació professional d'àmbit espanyol i internacional*. Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu, 2009. [Disponible online](#).
- Streeck, W., Hilbert, J., van Kevelar, K.H., Maier, F. And Weber. (1987) The Role Social Partners in Vocational Training and Further Training in the Federal Republic of Germany. Berlin: European Centre for the Development of Vocational Training (CEDEFOP).
- Streeck, W. (1989). "Skills and the limits of neo-liberalism: The Enterprise of the Future as a Place of Learning". *Work, Employment and Society*, vol.3, no.1, pp. 89-104.
- Streeck, W. (1991). "On the Institutional Conditions of Diversified Quality Production". En: Egon Matzner and Wolfgang Streeck (eds.), *Beyond Keynesianism: The Socio-Economics of Production and Employment*. London: Edward Elgar, 21-61.
- Streeck, W. (2011). "Skills and Politics: General and Specific". *MPIfG Discussion Paper 11/1*. Cologne: Max Planck Institute for the Study of Societies.
- Thelen, K., Busemeyer, Marius R. "Institutional Change in German Vocational Training". En Busemeyer, Marius R., and Trampusch, C. (eds), *The Comparative*

Political Economy of Collective Skill Formation Systems. Oxford: Oxford University Press, 2012.